

Z A N A Š E S E L O

LIŠAJ

To je zarazna kožna bolest izazvana gljivicama, koje borave u vlažnim i ras-palim proizvodima biljnog podrijetla, kao što su slamnati krov ili grede u stajama, no povrh toga i kao nametnici na i u ko-ži. Ove su gljivice jako otporne, pa tako mogu ostati sposobne za zarazivanje i preko 1 i pol godine.

Životinje se zaraze prirodnim putem, i to: neposrednim dodirrom sa šivotinja u staji ili na paši, kad sišu, za vrijeme pripusta ili kad ih timare ljudi, koji su oboljeli od lišaja. No također se mogu zara-ziti i posredno preko pribora za čišćenje, gunjeva, orme, ili kad se smjeste u zara-ženu, a ispražnjenu staju, pa se tako trljaju na zaražene predmete.

Lakše se zarazuju uz neke pogodovne okolnosti: ako ih držimo u tamnim, vlažnim i nečistim stajama s debelim slo-jem đubra, ako češće pokisnu, ili kad im peremo kožu, kupamo, pa se tada naroči-to u jesen ili u vlažnim ljetima ili preko zime u stajama bolest jako proširi. Za bolest su od domaćih životinja naročito primljiva goveda, i to osobito ona fine kože (mlada ili takovih pasmina), zatim ona s tamnom dlakom.

Uzročnici, t. j. gljivice urašćuju sa svo-jim korjenčićima u dlačne mješine, pa i u samu dlaku, koju raščihaju, pa se tada ona lako prekine ili ispane. No osim toga gljivice proizvode neke oštre tvari, koje djeluju na kožu, pa se i ona upali, kada nastaju na njoj različito debele krastave naslage.

Kod goveda pronalazi se lišaj najčešće na glavi, vratu i oko šupka, a rjeđe po trupu, sapima i nogama. Telad obolijeva češće i teže. Bolest počinje sa čvorićem, koji naglo bukne u veličini graška, po-krivenim ljuščicama, a sakriven je još dlakom. Iz tog čvoriča razvije se poste-peno okrugla plosnata uzdignuta pjega sa zamršenom dlakom, koja za 10—14 dana naraste na veličinu 50 paraša, a za 6—12 sedmica na veličinu dlana, a usto zadeblja na 2—7 mm (deblja je krasta u područ-ju tamne dlake). Boja kraste je sivo-bijelo-žućkasta. Iz te kraste izviruju batrljice

dlaka, koje su bez sjaja. Ove kraste pri-anjaju ispočetka čvrsto za podlogu, no poslije se razlabave slojem gnoja, koji je ispod njih. Tada ih je lako ukloniti, te zaostaje koža s udubinama na mjestima dlačnih mješina, a u okolini je vlažna i zakrvavljena. Krasta se znade i sama odlupiti za jedno 1—2 mjeseca, a tada je koža na tim mjestima svjetlija i pokrivena ljuščicama, dok iz nje niču nove dlake. Svrbež osjeća životinja u početku, a i kad ozdravljuje, a znade biti toliko jak, da životinja zaboravlja i na hranu. Ova-kovi lišaji često se jako prošire i spajaju po koži, i to osobito na onoj, koja je navorana i izložena trljanju. Tada bolest traje po pola godine, a i čitavu godinu.

Kod teladi se pronalaze promjene oko usana, po licu, a rjeđe po trupu, i to u obliku debelih krasta sličnih posijama ili sasušenom tijestu, a iz njih izviruju po-jedine raščihane dlake. Poslije znade zbog zadebljanja, bolnosti i svrbeža doći do smetnja u sisanju, pa telad mršavi.

Životinje mogu i ozdraviti same po se-bi, ako se lišaji nisu suviše proširili. Star-ija goveda ozdrave, ako ih puštamo na pašu po suhom i sunčanom vremenu. Ina-če, i to naročito stanovitih godina, popri-ma bolest zlobitniji oblik, pa tada i uz propisno liječenje treba po 2—3 sedmice, pa isto i toliko mjeseci, dok životinja ne ozdravi. U izuzetnim slučajevima traje bolest i do godinu dana, a pokoje june i u-gine. Olinjala mjesta prekriju se redov-no novopropkljalom dlakom.

Pravilno i slobodno liječiti može samo stručnjak.

Da se suzbije i spriječi dalje širenje bolesti, treba odvojiti bolesne životinje od zdravih. Isto tako treba odvojeno držati i novo prikupljene, a na zarazu sumnji-ve životinje. Dobro je i ošišati životinje, jer se tada lakše prepoznaju oboljele. Pri-bor za čišćenje treba spaliti ili raskužiti, stelju iz staje iznijeti, samu pak staju do-bro očistiti, raskužiti i dobro prozračiti. Povrh svega toga treba potamaniti štako-re (deratizirati), jer sudjeluju kod prena-šanja bolesti.

Dr. M. Šlezić

UZ TJEDAN BORBE PROTIV TUBERKULOZE

Svake godine posvećuje se jedan tjedan intenzivnijoj propagandi borbe protiv tuberkuloze. Ove godine bio je to tjedan od 28. X. do 4. XI. Tu akciju pokreće Crveni križ uz suradnju zdravstvenih ustanova i zdravstvenih radnika. Kako je socijalno — medicinsko značenje tuberkuloze u svijetu i kod nas još uvijek ogromno, ovakova je propaganda potrebna i korisna.

Tuberkuloza je jedna od najproširenijih i najpoznatijih bolesti u svijetu. Ni jedan narod ni na kraju svijeta nije od nje pošteden. Nema kulturnog čovjeka, kome nije poznato njeno razorno djelovanje. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije računa se, da danas ima na svijetu oko pedeset milijuna osoba, koje boluju od tuberkuloze, a oko pet milijuna ih svake godine umire. I kod nas ima oko 300 hiljada tuberkuloznih bolesnika, a oko trideset hiljada umire ih na godinu od tuberkuloze. Pred nekoliko decenija broj je bio dva puta veći. Obolijeva i mlado i staro, ali što je osoba mlada, opasnost je veća. Velik ih broj umire u najljepšim godinama života, između dvadesete i tridesete, na početku produktivne dobi, upravo onda, kad bi trebali početi aktivno surađivati u kulturnom i privrednom životu narodne zajednice. U tome baš i leži najveće značenje tuberkuloze kao socijalne bolesti.

Stepen zdravstvene i opće kulture nekog naroda može se pored ostalog procjenjivati i prema srednjem trajanju čovječjeg života. Kod najkulturnijih naroda srednje trajanje života je iznad 70 godina, kod najzaostalijih ispod 30. Što je srednje trajanje života manje, to je veći gubitak radne snage i produktivne sposobnosti čitavog narodnog kolektiva sa svim nužnim negativnim posljedicama u njegovu životu. Pred jedno stoljeće ili nešto više kod svih naroda na svijetu polovica rođenih nije doživjela ni tridesetu godinu. Glavni su uzrok bile mnogobrojne zarazne bolesti i poštasti, koje su slobodno harale svijetom, a čovjek je bio potpuno nemoćan, jer im nije znao ni uzroka ni lijeka. Nakon velikih otkrića u prošlom i ovom stoljeću na polju medicine i srodnih nauka stanje se stubokom promijenilo. Čovjek je zagospodario raznim bolestima i počeo ih redom likvidirati. Nekih bolesti je već nestalo s područja kulturnih država i naroda (kuge, kolere, velikih boginja i dr.). Likvidacijom

ovih najvažnijih uzroka bolesti i zaostalosti omogućen je brži uspon i na drugim područjima ljudske djelatnosti.

Iako je i kod nas na tom području učinjen veliki napredak, stanje još ipak ne zadovoljava. Zaraznih je bolesti još mnogo i one su direktno ili indirektno najvažniji uzrok visokog morbiditeta (velikog broja oboljenja) i mortaliteta (smrtnosti) kod nas. Među njima tuberkuloza zauzima mjesto pri vrhu tabele.

Od tridesetak hiljada smrtnih slučajeva od tuberkuloze na godinu moramo računati, da ih 10 do 15 hiljada otpada na dobu između 20 i 30 godina. Svi bi ti mladi ljudi privredivali za svoju obitelj i za zajednicu još oko 30 godina (kod nas je srednje trajanje života oko 53 godine), da im nije tuberkuloza skratila i prekinula život. Prava šteta, koju stoga trpi narodna zajednica, iznosi oko pola milijuna radnih godina, koliko bi te žrtve tuberkuloze još dale narodu, da su ostale na životu. To je isto takova šteta, kao da se svake godine istrgne iz narodne privrede pola milijuna ljudi ili oko dvadesetine čitave radne snage. Dakle osim ogromnih patnja, koje tuberkuloza donosi tolikim našim sugrađanima, osim boli i žalosti, koju prerana smrt uzrokuje hiljadama majka, braće i djece, tuberkuloza uzrokuje još i jedno veliko ekonomsko, gospodarsko, kulturno, socijalno zlo time, što oduzima zajednici toliki broj korisnih i potrebnih članova u naponu njihove radne i produktivne sposobnosti.

Zato mi već sa stajališta narodne zajednice i njenih životnih interesa moramo pored ostaloga imati pred očima i tu ogromnu štetu i ne smijemo prestati ni stati u što aktivnijoj borbi protiv tog našeg velikog socijalnog zla. Svi naponi i sva potrošena sredstva u borbi protiv tuberkuloze sigurno su najbolje i najkorisnije uložena.

Svaki od nas dobro zna, koji je uzrok tuberkuloze i kako se ona prenosi. Kad bolesnik kašlje i kiše izlijeće mu iz usta i nosa bezbroj sitnih, nevidljivih kopljica, a na njima milijuni bacila, uzročnika tuberkuloze. Dišući tako zagađeni zrak zdrave se osobe u okolini bolesnika inficiraju i obole, ako nisu naročito otporne. Bacili se prenose i preko zajedničkog pribora za jelo, igraćaka, pera, olovaka, zajedničkih rupčića i ručnika. Zato je opasno živjeti s bolesnikom u istom stanu, naročito u istoj sobi, spavati u istom krevetu. Upravo

tako se zarazuju mala djeca, koja se uvijek radaju bez tuberkulozne infekcije - makar su im roditelji bolesni, ali nakon poroda ostaju u tuberkuloznoj porodici i od najranije mladosti su izloženi infekciji. Zato u životu najčešće nalazimo, da se od tuberkuloznih roditelja regrutiraju tuberkulozna djeca.

Svatko osim toga zna, da loš, tijesan, prenatrpan, vlažan stan, slaba i neispravna hrana, premaranje na poslu, dugi boravak u nehigijenskim prostorijama i radionicama, pomanjkanje potrebnog odmora - naročito pogoduju širenju tuberkuloze - pogotovo plućne. Zato se suzbijanje tuberkuloze kao socijalne bolesti ne da ni zamisliti, ako ljude ne upućujemo i navikavamo već od najranije mladosti kako će živjeti i vladati se u životu, da bi najuspješnije izbjegli infekciji, bar masovnoj, kako ce ojačati svoje tijelo za susret i borbu s opasnim neprijateljem, koji nevidljiv sa svih strana vreba na naše zdravlje i život. Isto tako ne može se uspješno suzbijati ova bolest, ako se ne uklone i asaniraju svi društveni i socijalni faktori, koji pogoduju širenju ove opake bolesti. Sve to nije ni lako ni jednostavno. Taj težak socijalno medicinski problem ne mogu riješiti sami liječnici i drugi zdravstveni radnici bez najuže suradnje čitavog naroda. Zato i vidimo, da uza sve dosadanje ogromne napore nije postignut poželjan uspjeh.

Danas se ipak počinju prilike stubokom mijenjati u korist ugroženog čovjeka. Dobili smo moćno oružje, koje dosad nismo imali, a koje će sigurno u skorij budućnosti skršiti i ovog dosad nesavladivog neprijatelja. To moćno oružje je cjepivo protiv tuberkuloze, t. zv. BCG vakcina.

Važnost i vrijednost cjepiva uopće može se lako procijeniti po uspjehu cijepjenja protiv velikih boginja. Samo zahvaljujući tom cijepjenju oslobodio se kulturan čovjek od ove strahovite bolesti, koja je uništavala ljudski rod u prošlim stoljećima. I naš narod je od te bolesti teško stradao, i ona se pojavljivala kod nas sve do kraja prošlog stoljeća sad u jačim, sad u slabijim pošastima. Danas je ta teška bolest kod kulturnih naroda potpuno nepoznata. Ni kod nas nije bilo ni jednog slučaja već pedesetak godina. Sličan uspjeh postigao se kasnije cijepjenjem i kod drugih bolesti, naročito dječjih zaraznih bolesti, kao na pr. difterije, pa onda trbušnog tifusa, kolere, žute groznice i t. d.

Dugo su ljudi tražili takovo cjepivo i protiv tuberkuloze, ali na žalost bez us-

pjeha. Sam Robert Koch, koji je osamdesetih godina prošlog stoljeća otkrio uzročnika tuberkuloze i tako sa sigurnošću utvrdio infekcioznu narav ove bolesti, prvi se dao na posao oko pronalaženja cjepiva protiv tuberkuloze, ali bez uspjeha. Napokon je ipak nauka uspjela nakon više od pola stoljeća napornog rada zaslugom francuskih učenjaka Calmetta i Guerina, i mi danas imamo takovo sredstvo. Moramo ga samo iskoristiti i primijeniti. Drugi su narodi već postigli ogromne uspjehe. I mi smo imali lijepih uspjeha, ali ne onoliko, koliko drugi narodi, jer kod nas nije cijepljenje još zauzelo onakove razmjere, kao kod drugih naroda. Mi često kasnimo s primjenom teko vina nauke i zato pomalo zaostajemo za drugim kulturnim narodima. To je posljedica nedovoljnog zdravstvenog odgoja i nepravilnog shvaćanja zdravlja i zdravstvene problematike. Kod nas se još ne shvaća, da je zdravlje pored ostalog i jedan važan ekonomski problem i osnova svakog napretka, pa mu se zato ni ne poklanja dovoljno brige.)

Tako je i sa cjepivom protiv tuberkuloze. Još ima kod nas ljudi, koji ne vjeruju, ili bolje: ne znaju vrijednost ovog novog otkrića i njegovu važnost u ovoj dosad nejednakoj borbi sa tuberkulozom. Mnoge majke ne dovode djecu na cijepjenje, jer im je teško, da se dijete ne rasplače, kad ga liječnik ubode tankom iglicom! Uvjerene su, da je baš to velika ljubav prema djetetu. A zaboravljaju, da time ostavljaju svoje dijete bez moćne zaštite od opasne zaraze i da se dijete baš u najranijoj mladosti najlakše i najopasnije inficira. Od nekoliko stotina tuberkuloznih meningitisa, upale mozgovnih opna, te najopasnije forme tuberkuloze kod djece, na našoj dječjoj klinici ponajviše se radilo o necijepljenoj djeci. Često se boje majke reakcije na mjestu cijepjenja ili eventualne lagano povišene temperature kroz par dana. Trebale bi ipak znati, da od toga ni jedno dijete nije stradalo, a da naprotiv hiljade i hiljade djece oko nas danomice stradava od opasne infekcije samo zato, što nisu cijepljena i nemaju nikakove otpornosti.

MAJKA, KOJA PAMETNO VOLI SVOJE DIJETE, NE OKLIJEVA DA GA DADE CIJEPITI PROTIV TUBERKULOZE; ŠTO PRIJE, TO BOLJE.

Prim. dr. Eugen Nežić